

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2017

Dávid Kružlák

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra sociologie

Studijní program Sociologie

Studijní obor Sociologie

Bakalářská práce

**William Foote Whyte – Street Corner Society a replikace jeho
výzkumu**

Dávid Kružlák

Vedoucí práce:

prof. PhDr. Hynek Jeřábek, CSc.

Katedra sociologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Rád bych poděkoval prof. PhDr. Hynku Jeřábekovi, CSc. za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval. Děkuji také Mgr. Dianě Macečkové, za věcné připomínky a jazykovou korekturu.

Obsah

1	ÚVOD.....	7
2	PŘEDSTAVENÍ WILLIAMA FOOTA WHYTA.....	10
3	EMPIRICKÝ SOCIÁLNÍ VÝZKUM V DOBĚ PŮSOBENÍ WHYTA	10
4	STREET CORNER SOCIETY	12
	4.1 Zahájení terénní práce.....	12
	4.2 Výsledky studie.....	15
5	PRAKTICKÁ ČÁST – ZAHÁJENÍ VÝZKUMU	17
	5.1 Výzkumný vzorek	17
	5.2 Zahájení terénní práce.....	19
	5.3 Skupinové aktivity.....	24
	5.3.1 Fotbal	24
	5.3.2 Volejbal.....	27
	5.3.3 Rybaření.....	27
	5.3.4 Deskové a karetní hry	28
	5.3.5 Kempování.....	28
	5.4 Výsledky pozorování.....	29
	5.5 Dotazníkové šetření.....	30
	5.5.1 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření	35
6	ZÁVĚR	38
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	41
8	RESUMÉ	43
9	SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	44
10	PŘÍLOHY.....	45

1 ÚVOD

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí. V první části se věnuji samotnému autorovi Williamu Foote Whytovi a jeho práci Street Corner Society¹. Rozebírám, co ho vedlo k zahájení terénního výzkumu a popisují postup jeho práce, který obohacují o poznatky Georgeho Caspara Homansa, jenž Whytovo pozorování zanalyzoval podle svého konceptuálního schématu teorie chování mladých skupin² [Homans 1950: 157]. Popisují Whytův konkrétní zkoumaný vzorek – skupinu mladých Italů, jejichž vztahy v gangu, byly úzce provázané [Homans 1950: 176], což hrálo důležitou roli pro stěžejní zjištění Whyta, jenž odhalil mechanismy a vzorce jednání, které formovaly hierarchii jeho pozorované skupiny. Poukazují na důležitost této publikace k empirickému sociálnímu výzkumu³ pro zvolenou metodu zúčastněného pozorování, kterou autor použil jako jeden z prvních pro výzkum týkající se výzkumu sociálních sítí. V této části odpovídám na předem kladenou otázku: *Jaký byl přínos práce W. F. Whyta pro empirický sociální výzkum?*

V druhé části práce se věnuji svému výzkumu, kterým jsem se snažil napodobit výzkum Whyta. Zpočátku uvádím důvody, proč jsem upustil od mé původní definované skupiny, na které jsem měl v plánu provést pozorování a vybírám si skupinu novou. Popisují, jak jsem zahájil terénní výzkum a jak důležitou roli zde hrál výběr vzorku a výzkumná metoda zúčastněného pozorování. Skrze jednotlivé situace a promluvy skupiny popisují, co mě vedlo k tvorbě skupinového schématu, stejně, jak jej vytvořil Whyte. Poukazují na podobnosti mezi Whytovou a mojí skupinou a popisují, jak jsem skrze metodu zúčastněného pozorování doplněnou o dotazníkové šetření odhalil mechanismy a vzorce jednání, které formovaly strukturu mojí skupiny.

Svou práci v terénu jsem začal s jasným cílem. Věděl jsem, že budu chtít vytvořit skupinové schéma na základě chování jedinců ve skupině. Výzkumný vzorek⁴

¹ Dále jen SCS

² Schéma dále popisují v kapitole 4.1

³ Empirický sociální výzkum popisují v kapitole 3

⁴ Výběru a charakteristice výzkumného vzorku se podrobně věnuji v kapitole 5.1

, na kterém jsem prováděl studii se skládal z deseti mladých lidí, kteří společně strávili necelé tři měsíce na Aljašce v továrně na zpracování ryb. Mimo pracovní náplň patřily také různé aktivity, které skupina prováděla společně. Ve skupině fungoval určitý řád, který byl důležitý při společném rozhodování, organizování, fungování a který se odrážel ve skupinovém uspořádání. Tento řád byl však skrytý, chlapani o něm nemluví a z jejich výpovědí bylo patrné, že si myslí, že jsou si všichni rovni.

Whyte strávil čtyři roky pozorováním, nasbíral mnoho dat, udělal si dostatečně dobrý přehled o místě, ve kterém výzkum uskutečnil. Z časového hlediska se může zdát, že jeho studii nelze za tři měsíce napodobit. Z toho důvodu, jsem si před začátkem výzkumu stanovil jasnou vizi, které jsem se držel a podle které jsem výzkum uskutečnil. I když jsem do poslední chvíle nevěděl, že až odcestuji na Aljašku, potkám zde skupinu, která by mohla splňovat moje předem stanovená kritéria pro výběr skupiny a tudíž se mi naskytne možnost, výzkum realizovat. Homans definuje čtyři základní prvky – interakce, aktivity, sentiment a normy, které vytváří skupinovou solidaritu. Interakce jsou definovány stupněm vzájemné provázanosti jednotlivých členů. U aktivit je důležité, aby se jich jednotliví členové skupiny účastnili společně. Dalším prvkem je sentiment, který definuje jako stupeň citové náklonnosti mezi jednotlivými členy. Posledním faktorem jsou společně sdílené normy. „*V návaznosti na Homanse sociální psycholog F. Heider [1958] zdůraznil, že podobnost mezi jednotlivými aktéry většinou vede k větší soudržnosti mezi členy skupiny*“ [Heider and Homans in Jeřábek 2013b: 20].

Whytova práce SCS prošla řadou inovací. První vydání bylo publikováno v roce 1943. K dalšímu vydání došlo v roce 1955 vcelku neobvyklým způsobem, kdy Whyte ke své práci SCS připojuje rozsáhlou přílohu, kterou nazývá *Apendix*. Zde popisuje způsob a postup své práce a nechává čtenáře nahlédnout do metodologických postupů, které volil [Jeřábek 2013a: 150-151]. Získal tak řadu ohlasů a díky odhalením z provedeného zúčastněného pozorování si vysloužil označení průkopníka zúčastněného pozorování. Dalšího vydání se kniha dočkala v roce 1981, taktéž s přílohou. Poté v roce 1984 vydal metodologickou učebnici *Learning from the Field* [Whyte 1984], kde své metodologické postupy ještě více zpřesnil. Poslední vydání

knihy přišlo v roce 1993. Whytova publikace, jeho metodologický postup a zacházení s údaji participantů se stalo tématem pro ostrou polemiku započatou v roce 1991 z řad epistemologů. Například W. A. Marianne Boelen přišla s kritickou studií [Jeřábek 2013a: 152]. Boelen se díky zveřejněným údajům o participantech a místě výzkumu dostala k některým z účastníků výzkumu a replikovala Whytovu studii, kterou následně podrobila kritickému rozboru, který reflektovala v časopise *Journal of Contemporary Ethnography*. I když jsem se seznámil s některými z kritických prací, v této práci se nesoustředím na podrobné prověření a reflektování Whytových postupů, ve kterých se jako vědec dopustil etické nekorektnosti. Ani se nesnažím přijít s iniciativou, která by mohla jeho etické přešlapy vyzdvihnout. Zaměřuji se především na přínos této studie pro empirický sociální výzkum pro svou metodu zúčastněného pozorování, tak jak byla použita a především se inspiroji Whytovým výzkumným vzorkem – skupinou mladých Italů a snažím se vžít do role pozorovatele a vidět tuto skupinu očima Whyta v jiném kontextu a o téměř osmdesát let později.

Z důvodu, že jsem věděl, že nebudu mít dostatečný čas na uskutečnění pozorování v terénu, jsem práci doplnil o dotazníkové šetření. Dalším důvodem pro volbu této statistické kvantitativní metody bylo to, že jsem se při prováděných pozorováních zamýšlel nad skutečností, zda-li nejsem příliš ovlivněn očekáváním, nebo zda-li mým očekáváním nepodněcuji průběh dění. Z pozitivistického⁵ hlediska bylo mým konečným zjištěním, že výsledky dotazníků potvrdily pozorování, tudíž můj subjektivní pocit, který podmiňoval moje pozorování. Rozhodl jsem se tedy dotazníkové šetření do práce zahrnout a výsledky z pozorování podložit touto výzkumnou metodou. Kombinace použitých výzkumných metod, nebo-li triangulace, přispěla k zvýšení validity výzkumu.

⁵ Pozitivismus je zde chápán, dle Augusta Comteho, jakožto způsob myšlení, který vychází z empiricky ověřitelných faktů a vyhybá se spekulaci [Keller 2004: 64]

2 PŘEDSTAVENÍ WILLIAMA FOOTA WHYTA

William Foote Whyte žil v letech 1914 až 2000. Narodil se do vzdělané rodiny ve Filadelfii, což mu poskytlo dobrý základ pro jeho budoucí kariéru. Na střední škole využil možnost psaní do školního časopisu. Měl možnost se svým otcem cestovat v zemích Evropy a strávit rok studia například v Německu. Pozoruhodné je, že příspěvky, kterými ze zahraničí do časopisu přispíval, se týkaly problémů v tehdejší Německu, konkrétně politické angažovanosti Adolfa Hitlera v letech 1931/1932, kdy tato hrozba ještě nebyla veřejností vnímána vážně [Whyte 1994: 31-34]. Při studiu na vysoké škole měl možnost v rámci školní exkurze poznat prostředí slumu ve Filadelfské čtvrti. Whyte popisuje, jak jej prostředí zaujalo. Připadal si zde jako turista, cizinec, jelikož doposud neměl žádnou zkušenost s životem lidí z nízké sociální třídy [Whyte 1993/1943: 281]. Po této zkušenosti věděl, že se chce do prostředí slumu vrátit znovu.

3 EMPIRICKÝ SOCIÁLNÍ VÝZKUM V DOBĚ PŮSOBNÍ WHYTA

V době působení Whyta hovoříme o takzvaném formování empirického sociálního výzkumu. Největší zásluhou pro rozvoj tohoto výzkumu se stala Chicagská škola. Na Chicagské univerzitě vznikla v roce 1892 první katedra sociologie, založená Albionem Woodburyem Smallm. Rozpohyboval se tedy systém změn, který vedl k vývoji empirického terénního výzkumu [Jeřábek 2014: 31]. Chicagská škola pod vedením R. E. Parka vnímala slum jako disorganizovanou společnost, kde neplatí žádná pravidla [Jeřábek 2014: 265]. Co je důležité zdůraznit je to, že Whyte se svou studií komunity italského slumu v Bostnu začal v roce 1936, kdy se po svém pregraduálním studiu, na základě zisku stipendia uchýlil k Society of Fellows na Harvardově univerzitě. Univerzita mu nabídla tříletou podporu pro výzkum, která mu byla následně prodloužena o další rok [Whyte 1993/1943: 283]. Na Harvardově univerzitě se však sociologie učila odlišným způsobem, než tomu bylo na univerzitě v Chicagu. To je jeden z důvodů, proč se Whyte neseznámil s pracemi z Chicagské školy, které se v té době věnovaly problematice slumu [Jeřábek 2014: 262]. Neměl tak ve své době provádění výzkumu dostatečnou vzorovou oporu. Studie, se kterými se seznámil a

kteřé měly k empirickému sociálnímu výzkumu nejbliže, byly *Midletown*⁶ a *Greenwich Village*⁷. Nejbliže mu byla antropologická studie Bronisława Malinowského. Jednalo se však o studii divochů, kdežto Whyte se nacházel v prostředí moderní civilizace. Další cenné rady pro svůj výzkum získal od kolegů na Harvardově univerzitě [Jeřábek 2014: 249-250]. Po čtyřech letech práce se rozhodl pokračovat doktorandským studiem na Chicagské univerzitě, kde na základě svého výzkumu dokončil monografii *SCS* a obhájil ji jako svou disertační práci.

„Význam nejslavnější z Whytových monografií pro současnou metodologii spočívá tedy především v tom, že vytvořil jeden z prvních mostů mezi kvalitativní a analytickou metodologií, že ukázal, že je možno pomocí zúčastněného pozorování odhalovat pravidelnosti sociálního světa a na základě vztahů mezi aktéry popisovat mechanismy fungování zkoumané sociální skupiny“ [Jeřábek 2014: 266].

⁶ *Midletown* je monografie manželů Lyndových, koncipována jako komunitní studii [Lynd a Lynd 1929]

⁷ *Greenwich Village* je dílo Caroline F. Ware z meziválečného období 1920-1930. *Greenwich Village* je jedna z nejstarších čtvrtí v New Yorku v Manhattnu. V díle popisuje sociální změny, které se odehrávaly v tehdejších komunitách [Ware 1935].

4 STREET CORNER SOCIETY

4.1 Zahájení terénní práce

Whytův plán byl, zaměřit se na konkrétní čtvrť v Bostnu, kterou nazývá „Cornerville“. Tato východní čtvrť byla vybudována v polovině devatenáctého století původními obyvateli. První přistěhovalci pocházeli z Irska, avšak život zde jim příliš nevyhovoval a postupem času byli nahrazeni Italy. Byli to lidé z nižších sociálních vrstev, kteří zde pracovali jako dělníci v továrnách.

Whyte popisuje svůj první vstup do terénu. Od sociální pracovnice, která pracovala ve středisku sociálních služeb, dostal kontakt na člověka, kterého ve své knize nazývá Doc. Whyte líčí jejich první setkání: *„Začal jsem dlouhé vysvětlování, které jsem si bohužel nepoznamenal do svých poznámek. Podle toho, co si pamatuji, jsem mu řekl, že se snažím zjistit, proč je jejich komunita, tak viditelně oddělena od přeplněných městských částí a jaké jsou problémy lidí v komunitě. Jenomže to nelze provést z pozice outsidera, ale je zapotřebí se dostat přímo k lidem. Byl jsem překvapený, jak Doc reagoval. Jediné, co mi řekl, bylo: „Chceš vidět vyšší, nebo nižší vrstvu lidí?“ Odvětil jsem, že chci vidět vše a udělat si co nejcelistvější obrázek komunity“* [Whyte 1984: 43]. Doc se pro Whyta stal gatekeeperem, umožnil mu vstup do svého gangu, mezi mladé Italy. Doc byl v gangu jedním z nejstarších. Jeho rodiče patřili mezi původní obyvatele italské komunity, kteří se do Cornerville přistěhovali [Homans 1950: 158-159]. Doc měl dobré jméno a byl považován za vůdce skupiny. Když Whyta prohlásil za svého kamaráda, nikdo neprotestoval. Whyte si po chvíli zajistil bydlení v podkroví domu starších Italů. Postupem času se naučil i italsky, což italská komunita ocenila. Lidé kteří s komunitou přicházeli nejčastěji do styku, byli lidé ze sociální instituce zřízené konkrétně pro tuto komunitu. Sociální pracovníci se za dlouhá léta práce pro komunitu nedokázali naučit italsky, proto byl Whytův přístup ke komunitě oproti sociálním pracovníkům ocenitelný a on si tak mezi nimi získal větší důvěru [Jeřábek 2013a: 157].

Nechtěl vytvořit práci o popisu celistvé kultury Cornerville. Zaměřil se konkrétně na party z rohů ulic nebo-li *corner gangs*. Muži z gangů se pravidelně

setkávali a trávili spolu volný čas společnými aktivitami. Jejich život ovlivňovalo politické dění v Cornerville. Získávání jejich hlasů v průběhů voleb bylo manipulováno skrze nelegální praktiky. Whyte označuje tento vztah provázanosti mezi členy gangů a politickými organizacemi jako *rackets* [Whyte 1993/1943: 370].

Gang, ke kterému se dostal díky svému gatekeeperovi Docovi se nazýval *The Nortons* nebo-li *The Norton Street Gang*, což je pojmenování z názvu ulice, kde se muži setkávali. V gangu bylo 13 členů: Doc, Mike, Danny, Long John, Nutsy, Frank, Joe, Alec, Angelo, Fred, Lou, Carl a Tommy. Žili spolu v sousedství v Cornerville, již od dětství a navštěvovali stejnou školu. Homans popisuje vliv životního prostředí, které chlapce sblížilo, než se interakce mezi nimi staly obvyklými. Tento efekt životního prostředí, ve kterém chlapci vyrůstali zvyšoval interakce mezi nimi a stal se výchozím bodem pro formování skupiny. Cornerville byl slum. Bytové jednotky byly staré a přeplněné. Nebylo tam mnoho místností pro kouzelný rodinný život. Chlapci se cítili navzájem spjatí, jelikož věděli, že jsou dětmi imigrantů, což zesílilo jejich vazby. „*Cítili za sebe morální odpovědnost a vzájemný závazek*“ [Homans 1950: 173-174]. Skupina, jak ji zkoumal Whyte, se však mnohokrát proměnila. Konečné uskupení této formace přišlo, až když nejmladším členům bylo 20let.

Whyte s nimi trávil den co den a byl fascinovaný jejich vzájemnou provázaností a jejich aktivitami. Začal tedy vytvářet strukturu skupiny. Při dotazování se jednotlivých členů, kdo je jejich vůdce mu bylo pokaždé řečeno to samé: „*My nemáme vůdce. Jsme si všichni rovni*“ [Whyte 1984: 23]. Muži z gangu byli kamarádi. Někteří si spolu rozuměli více a více spolu interagovali, avšak když byl gang pohromadě na nějakém oblíbené místě, každý člen cítil povinnost interagovat s každým a být přátelský ke všem ostatním, což byla příčina toho, že se všichni cítili sobě rovni. Jeden ze základních předpokladů byl, že interakce s ostatními byla pro každého prospěšná a neschopnost komunikovat vedla k sociální izolaci. Určité atributy a druhy chování byly v gangu vysoce hodnoceny a vytvářely představu ideálního typu osobnosti. Muž měl být fyzicky zdatný, což představoval atribut dobrého boxera a měl být dobrým sportovcem, v jejich případě dobrým hráčem bowlingu. Dále měl být laskavý vůči ostatním členům skupiny. Pokaždé, když byl ostatními požádán, musel nabídnout

pomocnou ruku, čímž se vytvořil závazek vzájemné pomoci. Pokud se někomu nepodařilo vrátit prokázanou laskavost, byl ostatními hrubě moralizován. Tato síť vzájemné pomoci a vzájemné povinnosti se šířila napříč celým gangem [Homans 1950: 182].

Během závěrečného sezónního bowlingového utkání o peněžní ceny si Whyte všiml blízkého vztahu mezi sportovním výkonem, který ovlivňuje formování hierarchie skupiny a vztahem mezi duševním zdravím a změnami v interakcích v komunitě. Napříkladu muž nazývaný Long John byl podle Doca, Mika a Dannyho považován za vůdcovskou osobnost. To si však nemyslel zbytek gangu, což zapříčinilo, že Long John na tom nebyl duševně nejlépe. Trpěl nespavostí a nočními můrami, se kterými se svěřil Docovi. Při finálním bowlingovém turnaji se Long Johnovi nesmírně dařilo a skončil na prvním místě. Jeho duševní zdraví se zlepšilo a jeho pozice v gangu se upevnila [Whyte 1984: 24-25].

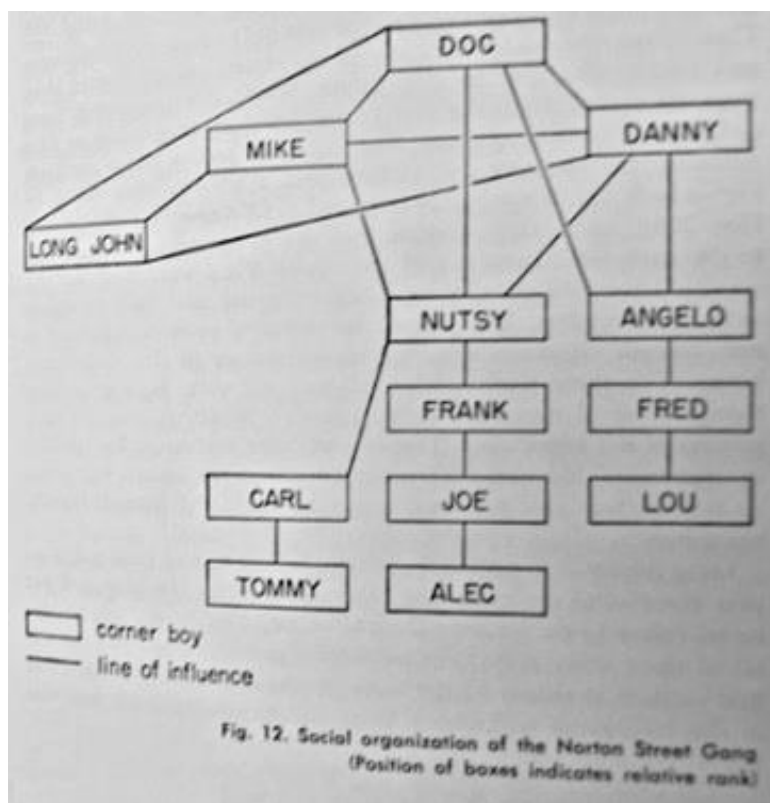
Whytovo výsledky z pozorování bowlingových zápasů byly zásadní pro formování skupiny. Muži, kteří dosahovali lepšího skóre, Doc, Danny, Mike a Long John, měli vyšší sociální pozici v gangu, než Joe, Mark, Carl, Frank a Alec, kteří dosahovali horších výsledků. Schopnost v bowlingu určitě dopomohla člověku získat vysoké společenské postavení ve skupině, ale také vysoké společenské postavení dopomohlo k lepším výsledkům v bowlingu. Schopnosti, které byly v gangu ceněny, musela mít osoba s vyšší prestiží než ostatní. Avšak nestačilo být pouze dobrým hráčem bowlingu. Doc byl příkladný typ osoby, která splňovala všechny pozitivně přijímané požadavky skupiny. Byl fyzicky zdatný, byl dobrý bowler, měl mnoho zkušeností a kontaktů mimo gang, byl spravedlivý, vždy půjčil peníze a dodržoval normy, které byly v gangu vysoce ceněné. Zbytek skupiny věděl, že se na něj mohou spolehnout. Naopak Alec, který měl nejnižší sociální postavení, byl také dobrým hráčem bowlingu. To však nestačilo. Alec byl vychloubačný, byl agresivní ve snaze zlepšit jeho sociální postavení. Trávil více času mimo gang naháněním dívek, než ostatní a nejhorší bylo, když ukázal, že je schopen nechat přátele na holičkách [Homans 1950: 179-180]. Na základě všech těchto zmíněných údajů můžeme říci, že čím více jednotlivec dodržuje hodnoty a normy skupiny jako celku, tím vyšší bude

jeho sociální pozice. Problematické však bylo to, že skupina přijala sociální rozvrstvení za ustálené a snažila se jej zachovat. Tím pádem bylo velice těžké usilovat o zlepšení prestiže. Když Long John dosahoval horších výsledků v bowlingu, skupina se ho snažila povzbuzovat, jelikož měl vyšší sociální postavení. Naopak, když se Alecovi dařilo a dosahoval dobrých výsledků, zbytek skupiny jej ironickým aplausem shazoval [Homans 1950: 180-181].

4.2 Výsledky studie

Whyte vytvořil na první pohled jednoduché schéma organizace gangu, kde je znázorněno, jak probíhá způsob komunikace mezi jednotlivými členy a dále je zde znázorněno jejich statusové postavení.

Obrázek 1: Schéma sociální organizace *The Nortons*

Zdroj: Homans 1950: s. 161

Spojnice mezi členy jsou linky vlivu. Doc své záležitosti řešil primárně s Mikem, Dannym a popřípadě s Long Johnem. Long John však nemohl svým rozhodnutím ovlivnit nikoho kromě Mika, Dannyho a Doca, jelikož nebyl ostatními členy skupiny považován za osobu, která reprezentuje jejich normy. Byl to gambler a

často prohrával peníze. Pokud měl například Carl představu o tom, že gang by měl udělat určitý krok, využil svůj vliv skrze Nutsyho, který mohl ovlivnit přímo Doca [Homans 1950: 160-162]. Homans popisuje, že osoba s nejvyšší prestiží, v tomto případě Doc, má největší počet osob, kteří mu mohou zprostředkovat informaci. Ať už jeho poručníci Mike, Danny, nebo Long John, tak i ostatní členové skupiny samostatně. Člověk však nemůže neustále zvládat takový přísun informací a proto zde fungovala určitá organizovanost, kterou Homans přirovnává k manažerské typologii. „*Nízký počet podřízených je nutností pro udržení efektivního vedení*“ [Homans 1950: 183-184]. Ve skupině se vytvořily podskupiny a tok informací byl omezen na kanály v těchto podskupinách, které bylo snažší organizovat a naopak, informace ze spodních vrstev skupiny procházely přes stejné kanály, skrze které do nich proudily.

Shodně, jako se určité normy ve skupině staly obecně přijímanými, ustálenými a neměnnými, tak i tok informací se stal stabilním. Nebylo tak jednoduché usilovat o lepší pozici v takto fundamentálně nastavené skupině. Nicméně, nešlo jen o to, že by ke změně skrze zarytá pravidla nemohlo dojít, tato pravidla byla neustále posilována. Jak jsem již řekl, vůdcem byla osoba, která splňovala nastavené požadavky, která byla nejbližší normám skupiny. V různých skupinách mohou existovat různé druhy norem s odlišnou mírou důležitosti, avšak vůdcem se stává osoba, která normy dané skupiny ztělesňuje, což ji napomáhá udržovat její vysoké a obdivuhodné postavení. Vůdce je člověk za kterým ostatní přicházejí s problémem, návrhem, nebo pro radu. Jeho vysoká pozice mu umožňuje převzít kontrolu nad skupinou a kontrolovat její výkon, který mu naopátku pomáhá udržovat jeho prestiž. Tato kontrola je pro něj snazší, než pro ostatní členy, jelikož se nachází na vrcholu struktury. Je lépe informován, než ostatní, může využívat více kanálů k vydání rozkazů. Všechny tyto prvky jsou k sobě navzájem vztaženy a navzájem se posilují [Homans 1950: 188-189].

5 PRAKTICKÁ ČÁST – ZAHÁJENÍ VÝZKUMU

Před zahájením výzkumu jsem si jasně stanovil kroky, podle kterých jsem chtěl postupovat. Připomněl jsem si práci Whyta a soustředil jsem se na hlavní body, které v jeho práci považuji za přínosné pro moji práci. Výzkum jsem zahájil s jasnou vizí. Začlenit se do skupiny, identifikovat opakující se vzorce chování a jednání, zaměřit se na nejdůležitější společné aktivity a při tom všem si zachovat skrytou roli výzkumníka. Věděl jsem, že můj čas bude omezený a že se skupinou určitě nebudu moci strávit ani z daleka tolik času jako Whyte, a proto jsem si zapisoval co nejvíce poznatků, jak jen to bylo možné. I když se vše zdálo jako dokonale naplánované, byla zde rizika, která hrozí u každého zúčastněného pozorování – výběr a přístup do prostředí, ve kterém by bylo možné uskutečnit výzkum, časová náročnost, přítomnost výzkumníka a vysoké nároky na výzkumníka.

5.1 Výzkumný vzorek

Konkrétní vybranou skupinu jsem chtěl přiblížit co nejvíce té Whytovo. Při psaní projektu bakalářské práce jsem měl vytipovaný výzkumný vzorek. Byla to skupina osmi mladých lidí z dělnické třídy, která spolu pravidelně interagovala, jelikož se znali od mládí a bydleli ve stejné vesnici. Každý z nich pracoval jako nekvalifikovaný dělník v továrně na výrobu komponentů do aut. Svůj volný čas trávili spolu, většinou venku, na fotbalovém hřišti a v hospodě. Jejich vztahy byly úzce provázané. Tudíž splňovali kritéria pro můj výzkumný vzorek. Nicméně po odevzdání projektu jsem využil nabídky odcestovat pracovně na Aljašku. Zde jsem poznal skupinu osmi mladých česků, kteří přijeli taktéž jako já za prací. Po vzájemném seznámení jsem zjistil, že všichni chlapci se mezi sebou znají. Čtyři z nich byli ze stejného města, další tři rovněž stejného města a poslední bydlel nedaleko posledních zmíněných tří. Chlapci se vzájemně náhodně seznámili před dvěma lety na brigádě v Anglii. Strávili tak spolu celé léto. Po skončení brigády v Anglii se mezi sebou navštěvovali a podnikali společné výlety. Následující léto znovu odcestovali do Anglie, tentokrát už společně. Jak jsem již předestřel, naskytla se mi ideální možnost chopit se šance a zahájit svou práci s novým výzkumným vzorkem, jelikož jejich provázanost zde byla zcela zřejmá. Upustil jsem tedy od původní skupiny. Nová

skupina však nebyla skupinou přímo dělnickou, jelikož všichni chlapci byli studenti vysokých škol. Pojem sociální třída, kdy byl poprvé definován, prošel od devatenáctého století řadou změn, při tvorbě jeho definic a charakteru tříd. Já osobně pojmám sociální třídu podle *National Readership Survey*, který vytvořil moderní třídní klasifikaci. Podle této stratifikace je můj nový výzkumný vzorek řazen do nižší střední třídy, avšak nemyslím si, že právě tato společenská třída by mohla hrát zásadní roli při změně formování hierarchie skupiny. Chlapci z mé nové skupiny si často přivydělávají jako obyčejní dělníci, tudíž mají k dělnické třídě blízko. Zdůrazňuji tedy, že zde byla podobnost mezi mojí a Whytovou skupinou, ve smyslu třídním a mezi chlapci nebyly patrné žádné markantní rozdíly ve společenském postavení. Zaměřuji se stejně jako Whyte na hierarchické uspořádání skupiny a zde je dle mého názoru nejdůležitější, aby vztahy ve skupině byly co nejvíce provázané a skupina dělala pokud možno co nejvíce aktivit společně, což má náhradní skupina splňovala. V továrně bylo ještě dalších sedm čechů. Dva z nich (Bob a Zdeněk) přijeli společně a postupem času se mezi mě a můj výzkumný vzorek začlenili. Taktéž se účastnili většiny společných aktivit a ostatními členy byli přijímáni. Zbýlých pět čechů vytvořilo svou skupinku a jejich účast mezi námi nebyla natolik frekventovaná. Rozhodl jsem se je do mého výzkumného vzorku nezahrnout.

Poslední dva přidružení členové – Bob a Zdeněk, patřili mezi nejstarší členy skupiny. Pětatřicetiletý Zdeněk si v Česku vydělával jako nekvalifikovaný dělník v továrně. O dva roky mladší Bob byl jeho kamarád a nabídl mu, ať s ním v létě odcestuje na Aljašku, vydělat si slušné peníze. Bobova žena pracovala jako koordinátorka společnosti, pro kterou jsme pracovali a podílela se na přesunu čechů na Aljašku. Bob si za poměrně krátkou dobu ve skupině vysloužil místo hlavního informátora, jelikož měl nejblíže k vedení firmy a všichni členové se na veškeré dotazy ohledně práce dotazovali jeho. Dále měl mnoho zkušeností s cestováním po světě, což bylo jedno z častě probíraných témat ve skupině. Zapojoval se téměř do veškerých společných aktivit a díky jeho fyzické zdatnosti a atletické dovednosti byl mezi chlapci v popředí v náročnějších aktivitách. Zdeněk se sám od sebe do ničeho nezapojoval a bez Boba se neúčastnil ani žádných společných skupinových aktivit. Osmičlenou skupinu vysokoškoláků lze rozdělit na dvě čtveřice podle místa bydliště.

Dan, Zdráza, Kadli a Hrby pocházejí z Jihočeského kraje. Konkrétní místo bydliště neuvádím záměrně kvůli etické korektnosti, ochraně a zachování anonymity účastníků výzkumu. Chlapci se spolu znají od dětství. Chodili spolu na základní a následně na střední školu a kromě Kadliho, který je od ostatních tříadvacetiletých o rok starší, navštěvují stejnou vysokou školu. První společný výlet za hranice české republiky naplánovali po maturitě. Od té doby cestují společně, ať už rekreačně, nebo za účelem výdělků. Zbývajícími čtyřmi členy skupiny jsou Přemek, Jakub, Marek a Adam. Všichni pocházejí z Moravskoslezského kraje. Chlapci se spolu taktéž znají od dětství, což poukazuje na jejich provázanost, jako u předchozí čtveřice. Přemek, Jakub a Marek pocházejí ze stejného města. Adam pochází z nedaleké vesnice blízko nich. Všichni vyrůstali spolu, už od dob, kdy začali navštěvovat společnou základní školu. Přemek, Jakub a Marek v současnosti studují společně vysokou školu na Moravě a Adam se vydal studovat do Prahy, kde se seznámil s Kadlím. Adamovo a Kadliho kamarádství bylo důvodem pro vzájemné seznámení ostatních Jihočechů a Moravanů.

5.2 Zahájení terénní práce

Do města, kde se nacházela továrna, jsem přijel spolu s Bobem a Zdeňkem o dva dny dříve, než ostatní členové mého výzkumného vzorku, jelikož jsme byli svázeni autobusem, podle toho, jak si kdo naplánoval let. Ubytovna se nacházela pár desítek metrů od továrny. Pokoje v ní byly rozděleny po čtyřech, nebo osmi lůžkách. Dvojice česků, se kterými jsem se náhodně setkal po příjezdu, umístili do čtyřlůžkového pokoje spolu se dvěma srby a já jsem byl umístěn do pokoje s ukrajincem a dvěma moldavany. U továrny se nacházel přístav v zálivu pacifického oceánu. Zbytek města lemovaly vrcholky zasněžených hor protínajících mraky. Jelikož sezóna v rybárně ještě nezačala, měl jsem dost času porozhlédnout se po okolí. V dále jsem si všiml stezky vedoucí od úpatí, zhruba až do poloviny hory. Vydal jsem se na ní. Po dvou hodinách strmého stoupání jsem se konečně vyšplhal na její konec. Zpocený, zadýchaný a s výhledem na celé město jsem nemohl uvěřit vlastním očím. Má husí kůže byla důkazem neuvěřitelné krásy, kterou skýtala tato rozlehlá krajina. Jelikož jsem byl na hoře sám a stezku k vrcholu jsem nenašel, rozhodl jsem se sejít zpět. Po dvou dnech přijela další várka dělníků, mezi nimiž bylo osm českých chlapců.

Chlapci byli umístěni do osmilůžkového pokoje. Při první společné večeři jsem si k chlapcům přisedl a se všemi se seznámil. Pověděl jsem jim o mém výšlapu na horu, načež mě požádali, zda-li bych je po horách provedl. Ochotně jsem tedy přebral roli průvodce a následující den jsme vyrazili na výšlap společně. Po bližším seznámení, jsem zjistil, že jsme všichni přibližně stejně staří, a že všichni chlapci se mezi sebou dobře znají. V tu chvíli se zrodila myšlenka, pokusit se nahradit můj původní výzkumný vzorek a zahájit terénní práci s novou skupinou.

Při náročném stoupání jsem si mezi chlapci začal všimnout rozdílů ve fyzické zdatnosti, kterou sám Whyte uvádí jako důležitý faktor při formování jeho hierarchie gangu. Na konec stezky jsme vylezli všichni, avšak Dan, Přemek, Jakub, Marek a já, jsme se rozhodli, že budeme pokračovat až na samý vrcholek hory, ke kterému stezka nevedla. Zbytek výšlapu byl opravdu náročný. Mokrý půda na náročnosti neubrala. Chvillemi jsme se prosekávali hustými porosty, chvílemi jsme šplhali po strmých skalách. Chlapci se navzájem povzbuzovali, avšak nejsilnější hlas měl ten nejzdatnější – Dan, který šel přede mnou. Neustále zbytek výpravy povzbuzoval a ujišťoval je, že vrchol se blíží. Marek asi sto metrů před cílem oznámil, že je naprosto vyčerpaný, má úplně mokré boty a už dál nejde. Na chvíli jsme se zastavili a Dan jej dokázal přimět k pokračování. Po návratu mi chlapci nabídli, ať se přestěhuji k nim na pokoj, pokud to bude možné, jelikož byla všechna lůžka obsazená. Požádal jsem a bylo mi vyhověno. Vzal jsem si matraci a uložil ji do rohu pod okno.

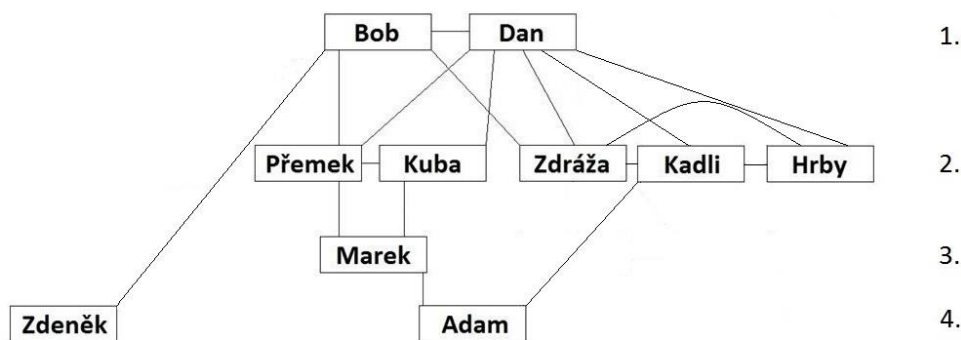
Od první chvíle jsem si začal všimnout rozdílů mezi chlapci a identifikoval faktory, které mi měly dopomoci k odhalení mechanismů, vzorců jednání a následně k formování hierarchie skupiny. Whyte vytvořil ve svém výzkumu schéma na základě toho, kdo s kým nejvíce komunikoval, kdo rozhodoval o tom, co se bude dělat, jak proudily určité informace ve skupině a jakým způsobem a přes koho byly předávány. Chlapci se mezi sebou znali, avšak ne všichni si byli stejně blízko a ne každý byl povahou vůdčí typ. Snažil jsem se identifikovat podobné vzorce a následně jsem začal vytvářet podobné schéma, jako vytvořil Whyte. Schéma znázorňovalo, vzdálenost mezi jednotlivými členy a jejich postavení v hierarchii. Na první místo v hierarchii jsem umístil Dana. Pod něj na druhou příčku všechny ostatní, kromě Adama, u kterého

jsem měl už z prvního dne pocit, že se příliš nezapojuje do společné konverzace a drží se stranou. Jak jsem již zmínil v konkrétním popisu osob, Bob si díky své informovanosti a blízkému přístupu k vedení, vysloužil roli informátora. Bohužel spolu se Zdeňkem nemohli bydlet se mnou a s ostatními na pokoji, což na jednu stranu mohlo mít menší vliv na hierarchické uspořádání, ale na druhou stranu, i když Bob nebyl mezi chlapci přítomen fyzicky, tak bylo jeho jméno mezi chlapci ve velké míře diskutováno (Bob říkal že..., potkal jsem Boba a sdělil mi..., podle Boba ryby tento týden nebudou..., ap.). Zdeněk oproti Bobovi nebyl mezi chlapci téměř vůbec diskutován. Někteří chlapci jsi občas nemohli vzopomenout na jeho jméno (...ten, jak bydlí s Bobem). Zdeněk se sám od sebe do ničeho nezapojoval a pokud nebyl s Bobem, neúčastnil se ani žádných společných aktivit. I když měl Zdeněk veškeré informace od Boba, nebyl ostatními považován za hlavního informátora. Například chlapci byli jednoho dne zmatení z informací o práci, které byly na nástěnce. Při cestě za Bobem, ke kterému jsi šli informace ověřit, potkali Zdeňka. Věděli, že Zdeněk má vždy veškeré informace z první ruky od Boba, avšak na místo toho, aby si je u něj ověřili, zeptali se jej: „Kde je Bob? Potřebujeme si ověřit informace o práci.“ Zdeněk odpověděl, že Boba neviděl, ale že informace od něj má a chlapcům je sdělil. O chvíli později chlapci potkali Boba a i přes to, že informace již získali, zeptali se znovu Boba. Proto jsem Boba umístil spolu s Danem na první místo v prozatímním hierarchickém uspořádání. Zdeňka jsem umístil k Adamovi na místo třetí. Dále jsem začal propojovat jednotlivé členy na základě toho, kdo s kým nejvíce komunikoval a skrze koho proudily informace. V jednotlivých interakcích mezi členy se odrážel jejich vzájemný vztah. První přímé propojení jsem načrtl mezi Zdeňkem a Bobem. Zdeněk nebyl zamlklý člověk, ba naopak, občas byl velice vtipný. To se však dělo pouze v přítomnosti Boba, který jeho humornou stránku vyzdvihoval. Při společném setkání skupiny se Zdeněk neorientoval s promluvou přímo na jednotlivce (vyjímaje Boba), ale mluvil obecně na všechny (do davu). Z tohoto důvodu jsem žádné další propojení mezi Zdeňkem a ostatními nenačrtl. Adamovi jsem načrtl propojení s Kadlím, jelikož se znali z Prahy a často se spolu bavili a propojení s Markem. I když měl Adam dobrý vztah i s ostatními Moravany, většinou se připojoval pouze k Markovi. Pokud chtěl něco sdělit skupině, využil právě Marka, nebo Kadliho. Jinak se povětšinou držel stále

stranou. Na druhé pozici v hierarchii jsem na jedné straně spolu propojil Moravany spolu s Bobem a Danem a na straně druhé Jihočechy, taktéž s prvními dvěma členy skupiny. Doposud jsem měl rozdělené schéma na tři příčky dle postavení v hierarchii. U Docova gangu bylo příček sedm, avšak u mé skupiny jsem tak markantní rozdíly doposud neodhalil. Říkal jsem si, že postupem času určitě dojde k situacím, které mi dopomohou schéma strukturovat lépe. Začal jsem se zaměřovat na jednotlivý tok informací. Bob, když vynechám Zdeňka, často hovořil s Přemkem, Zdrážou a Danem, kteří následně předávali informace ostatním. Přemek ostatním Moravanům a Zdráža Jihočechům. Po první zkušenosti s Danem, kdy vedl druhou část výpravy na vrchol hory, jsem jej umístil na první pozici. V dalších dnech mě svým jednáním přesvědčoval, že mé rozhodnutí bylo správné. Mimo fyzickou zdatnost, kterou se Dan vyjímal, se prezentoval jako vůdčí typ. Říkal například, že je kapitánem fotbalového mužstva. Ostatní jeho vůdčí osobnost potvrzovali (...byli jsme se podívat na Danovo fotbalovém zápasu a hrál výborně fotbal...). Téměř vždy měl poslední slovo například o tom, co se bude dělat. Měl výbornou angličtinu, což bylo pro skupinu důležité. Potřebné informace, které nám zaměstnancům byly sdělovány, ať už o práci, stravování, ubytování, prádelně, atp., jsme se dozvídali na společných zasedáních, nebo byly průběžně vyvěšovány na nástěnce. Informace byly v angličtině, což byl problém pro některé členy skupiny. Dan si tudíž vysloužil pozici tlumočníka a překladatele. Postupem času, jsme začali chodit pravidelně do práce a mezi společné aktivity patřily pouze snídaně, obědy a večere. Zaměřoval jsem se tedy dále na jednotlivé promluvy, interakce mezi členy a tok informací, jelikož jsem si stále nebyl jist, s kým propojit Dana. Došlo k situaci, kdy se Marek v práci dozvěděl o tom, že v brzké budoucnosti nebudou ryby a několik málo lidí, kteří se přihlásí, dostanou náhradní práci v přístavu. Prvního jsem Marka potkal já a sdělil mi informaci. V tu chvíli mě zajímalo, jak se tato informace rozšíří mezi ostatní členy, bez mého zásahu. S Markem jsme šli na oběd a po cestě jsme potkali Přemka a Jakuba. Marek jim informaci bez váhání sdělil. Na obědě Jakub prohlásil: „Hele támhle je Bob,“ na což Přemek zareagoval tím, že řekl Markovi, ať mu to jde sdělit. Marek to nepřímo odmítl (...souhlasím, měli bychom mu dát vědět...), načež se Přemek zvedl a šel Bobovi sdělit informaci sám. Bob mu doporučil osobu, za kterou by jsme měli zajít, pokud se

chceme přihlásit o práci. Znovu se ukázala Bobova skvělá informovanost. Po této zkušenosti jsem vytvořil další hierarchickou pozici ve schématu. Z třetího místa jsem posunul Adama a Zdeňka na místo čtvrté, Marka na místo třetí a nad něj Přemka a Jakuba, i když u Jakuba jsem si nebyl jist. Přemka jsem dále propojil s Bobem a Danem a Jakuba pouze s Danem. Jihočeskou trojku jsem nechal na druhé pozici a propojil jsem je mezi sebou a s Danem. Původní představa o tvorbě schématu byla mnohem jednodušší. Začal jsem zjišťovat, že je to pro mě velice náročné, ale ujišťoval jsem se tím, že jsem se skupinou strávil doposud stále málo času. I přes málo dat, které jsem získal, jsem se rozhodl vyhotovit schéma hierarchického uspořádání skupiny. S přibývajícimi daty jsem původní schéma obnovil. Postupem času se začalo prokazovat, že se nakonec moje původní představa o schématu příliš nelišila od finální verze.

Obrázek 2: Schéma sociální organizace mnou zkoumané skupiny. (N=10)

Pozn.: Poloha boxů udává relativní pozici jedince

Pozn.: Stupňováno dle nabité prestiže (1. = nejprestižnější)

Pozn.: Linie mezi boxy znázorňují propojení jedinců

Čas trávený na ubytovně využíval většinou každý sám pro sebe. Bylo to jediné místo, kde se dalo připojit k slabému wifi signálu. Zpočátku byl významný ukazatel pro hierarchické uspořádání rozhodování o tom, co se bude dělat, nebo kdy se půjde na jídlo. Postupem času se však o společných aktivitách spíše rozhodovalo při cestě na jídlo, nebo při jídle. Měli jsme stanovené rozmezí času (1,5 hod) na snídani, oběd a večeri. Později se však toto rozhodování vytratilo. Zpočátku se chlapci snažili formovat a chodit společně. Všiml jsem si kdo je hlavní koordinátor, ale pokáždé to byl někdo jiný. Usoudil jsem, že když se někdo snažil přimět ostatní k odchodu, tak byl nejvíce hladový, nebo si na to zrovna vzpomněl. Chlapci se naučili oznamovat čas

na jídlo. Tomu, komu se chtělo, šel hned, a komu ne, šel déle. Strukturace pro hierarchické uspořádání tak nebyla v tomto případě významná, stejně jako propojenost jednotlivých členů.

5.3 Skupinové aktivity

Mezi nejčastější skupinové aktivity patřil fotbal, společné túry, deskové hry, karty, rybaření, kempování, práce a jídlo. Dvakrát si chlapi zahráli volejbal, což se může zdát opomennutí hodné, ale tato aktivita měla významný vliv právě při formování hierarchie skupiny.

5.3.1 Fotbal

Dozvěděli jsme se, že budeme mít 3 dny volno a počasí pro venkovní aktivity nám přálo. První den jsme si naplánovali, že si půjdeme zahrát fotbal. V malém městečku se nacházela střední škola s veřejně přístupným hřištěm s umělým trávnikem pro americký fotbal. Po cestě k hřišti došlo k dohadování, jakým stylem budeme hrát, na jak velké hřiště, kolik týmů uděláme a kdo s kým bude hrát. Společně jsme se dohodli, že uděláme 2 týmy. Dan prohlásil, že by jsme mohli dát souboj Jihočeského a Moravskoslezského kraje, přičemž se ozval Přemek a Zdráža, že s tím souhlasí. Ostatní bez většího vyjádření pokyvovali hlavou a souhlasili. K Jihočechům byl přiřazen Zdeněk. Mě a Boba Dan přiřadil k Moravanům. Hráli jsme přibližně dvě hodiny s jednou desetiminutovou pauzou. Při přestávce na občerstvení byl hlavním tématem stav zápasu, který měli pod kontrolou Jihočeši s šesti góly, oproti soupeři pouze s jednou vstřelenou brankou. Jakub prohlásil, že si společně s Markem myslí, že bychom měli nějakým způsobem proměnit týmy. Dan okamžitě reagoval a prohlásil: „*Dohrajeme to tak, jak jsme začali!*“ Přemek, Adam a Zdráža podpořili Danovo návrh. Tím tato debata skončila a hrálo se dále. Jihočeši nakonec vyhráli o 5 branek a zápas byl ukončen. V zápase si podle mého subjektivního názoru nejlépe vedl Dan, Přemek, a Jakub, kteří se postarali o nejvíce gólů. Měli oproti ostatním navrch, jelikož se fotbalu věnují od mládí. Zdráža, který je hokejovým brankářem prokázal, že jeho místo je i ve fotbale opravdu v bráně. Při návratu zpět do továrny padl návrh, že pokud nebude práce, mohli bychom si chodívat zahrát častěji, vytvořit stálé týmy a udělat Aljašskou ligu. I když zápas dopadl celkem jednostranně výhrou Jihočechů 9:4,

většina se shodla, že Zdeněk pustil téměř každou střelu a být lepšího brankáře, je to vyrovnaný zápas. Dan prohlásil, že jelikož je nás 11, tak on bude hrát dobrovolně v týmu s menším počtem hráčů, ale chce kvalitního brankáře Zdrážu. Bob prohlásil, že bude hrát také v týmu s menším počtem hráčů, protože si rád více zaběhá. Dále se k nim přidali Přemek s Kadlím a nové týmy byly vytvořeny.

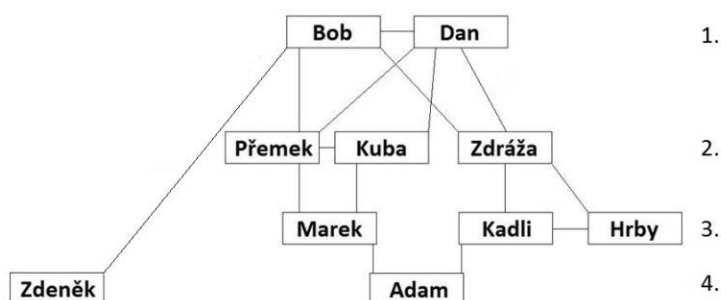
Obrázek 3: Rozdělení hráčů do fotbalových mužstev. (N=11).

Mužstva	Hráči
1.	Bob, Dan, Kadli, Přemek, Zdráža
2.	Adam, David, Hrby, Jakub, Marek, Zdeněk

Pozn.: Ve druhém mužstvu jsem přidán i já (Dávid)

Další den jsme opět vyrazili na hřiště. Dohodli jsme se, že budeme hrát na dva poločasy po třiceti minutách. Patrná byla převaha prvního týmu. Zdeněk byl opět v bráně, ale jeho forma se zlepšila. Zápas nakonec skončil výhrou prvního týmu 5:3. O všechny tři branky druhého týmu se postaral Jakub. Tímto jsem upevnil jeho pozici ve schématu. Z prvního týmu skóroval Dan (2), Přemek (2) a Bob (1). Zdráža byl opět ostatními vyzvihován, oproti Zdeňkovi, který se stal terčem posměšků a jeho dobrý výkon byl považován za náhodný a byl ostatními shazován shodně jako Alec ve Whytovo gangu, kterému se dařilo v bowlingovém turnaji, ale jeho výkon nebyl přijímán kladně kvůli jeho nízkému postavení ve skupině. Po této zkušenosti, jsem se rozhodl překreslit schéma, přičemž jsem přihlédl k sportovnímu výkonu. Upravil jsem pouze pozice Kadliho a Hrbyho, kteří nedosahovali takového úspěchu jako Zdráža a posunul jsem je na třetí pozici ve struktuře.

Obrázek 4: Schéma sociální organizace mnou zkoumané skupiny. (N=10).

Pozn.: Poloha boxů udává relativní pozici jedince

Pozn.: Stupňováno dle nabité prestiže (1. = nejprestižnější)

Pozn.: Linie mezi boxy znázorňují propojení jedinců

Pokud bylo dobré počasí a byl volný čas, fotbal byl jako aktivita upřednostňován, před ostatními aktivitami. Sezóna v rybárně se opravdu nepodařila, často byl vládně nařízený zákaz rybolovu, což ale hrálo do karet mému výzkumu. Chlapci, tak spolu trávili více volného času mimo továrnu, kde jsem k nim měl blíže. Měli jsme týden volna, avšak kvůli deštivému počasí se chlapcům nechtělo jít hrát fotbal. Kadli navrhl, že i přes nepřízeň počasí, by jsme si mohli jít zahrát. Přemkovo, Jakubovo a Danovo reakce nebyla příliš pozitivní. Ostatní se k tomu nevyjádřili. Kadli to ale nevzdal a začal přesvědčovat Hrbyho a Zdrážu. Oba se po chvílce přiklonili na jeho stranu a Zdráža apeloval na Dana s tím, že přeci dobří fotbalisté hrají za každého počasí. Dan prohlásil: „Tak co Bobe? Jdeme na to?“ Bob odpověděl, že by bylo dobré hlasovat a nenutit ostatní, když se jim nechce. Zde je patrné, jakými kanály proudí informace a vliv jednotlivých členů. Nakonec jsme se všichni vydali na hřiště. Při příchodu jsme však zjistili, že je obsazené. Místní škola zde měla trénink v americkém fotbalu. Kadli to pěkně schytl. Dan prohlásil, že jestli bude mít i příště takové „skvělé“ nápady, mohl by být přeřazen do „béčka“⁸. Dan jasně poukázal na to, že hrát v druhém týmu, není tak prestižní záležitost, jako v týmu prvním.

⁸ Tento termín se používá ve fotbalovém slangu. Sportovní klub je většinou kategorizován do mužstev, kdy v mužstvu A hrají lepší hráči a je upřednostňován oproti mužstvu B.

5.3.2 Volejbal

Vedení firmy uspořádalo volejbalový turnaj. Každý se mohl individuálně přihlásit, nebo si vytvořit tým. Chlapci se rozhodli se neúčastnit, až na Adama. Adam volejbal hraje a díky své vysoké postavě byl žádaným hráčem. Přidal se k týmu složeného z lidí z různých národností. Byl sluneční den, hrála hudba a i fanoušci přispěli k dobré atmosféře. Adamovo týmu se dařilo velice dobře. V každém zápase byl Adam jedním z nejvýraznějších hráčů. Dokázal na síti zablockovat mnoho soupeřových pokusů, byl ofenzivně naladěný, smečoval a dokázal uhrát nejvíce bodů z týmu. Zbytek skupiny Adamovi po každém jeho individuálním úspěchu fandil. V samotném finále Adam rozhodl zápas a v tu chvíli se mohlo zdát, že by se Adamovo pozice ve struktuře mohla zlepšit. Chlapci Adamovi upřímně poblahopřáli a vyzdvihovali jeho blýskavé momenty. Nakonec Dan prohlásil: „*Adame doufáme, že když máš formu ve volejbale, budeš mít i formu při fotbale!*“ Ostatní chlapci přitakali Danovu výroku a dodali, ať si nemyslí, že když může být dobrým volejbalistou, může být i dobrým fotbalistou. Adamovo nabytá prestiž, byla ostatními znovu shozena.

5.3.3 Rybaření

Další oblíbenou aktivitou bylo chytání ryb. Nacházeli jsme se u zálivu Tichého oceánu plného lososů. Jednoho dne jsme společně vyrazili na ryby. Prvního chytání se bohužel nezúčastnil Bob a Zdeněk, protože byli povoláni do práce. S ostatními členy skupiny jsme nejprve navštívili místní obchod s rybářským vybavením. Za společné peníze jsme nakoupili 2 rybářské pruty, povolenku a další potřebné vybavení k lovu ryb. Rozhodli jsme se vydat se na vzdálenější stranu zálivu. Cesta tam byla dlouhá přibližně osm kilometrů. Na vytipované místo jsme se dopravili stopem po dvou skupinkách. Chlapci se zase rozřadili podle kraje, ze kterého pocházeli. Já jsem se připojil k druhé skupině Moravanů. Oblíbeným dopravním prostředkem místních lidí byly velké pick-upy, proto nebyl problém svézt najednou 5 lidí v odkrytém nákladovém prostoru. Mentalita místních lidí nám byla při stopování prospěšná. Dotazoval jsem se, jak je možné, že jsou tak ochotní, nemají strach a zastaví každému stopaři a zda-li to tak funguje i v jiných amerických státech. Odpovědí mi bylo, že jim to připadá normální, rádi pomůžou a ne v každém americkém státu jsou stejného

názoru jako Aljaščané. Je pravdou, že všichni lidé, kteří nás svezli vlastnili zbraň, možná proto neměli strach a byli ochotnější. V přírodě se volně pohybují medvědi a se zbraní se člověk cítí bezpečněji. V této části USA není těžké ji získat, stačí si zažádat o povolení místního úřadu a zbraň si můžete koupit i bez zbrojního průkazu.

Při samotném chytání se Přemek, Jakub, Marek a Zdráža ukázali, jako nejlepší rybáři. Uměli i vykuchat a naporcovat rybu. K večeru jsme se sešli na pláži a grilovali. Co se zde ukázalo důležité pro formování skupiny bylo to, že Dan zavelel, ať se přípravy večere chopí ti, kteří nic nechytli. Zdráža byl stejného názoru, posílil Danovo rozhodnutí a zdůraznil Kadlimu a Hrbymu, ať se chopí práce. Chlapci neprotestovali a Kadli oslovil ještě Adama, aby jim šel pomoci. Posílala se tedy věrohodnost mého schématu.

5.3.4 Deskové a karetní hry

Další aktivitou byly deskové hry a karty. Když jsme zrovna nepracovali a bylo špatné počasí, scházeli jsme se v jídelně, kde bylo spousty deskových her a karet. Zde hrál důležitou roli zasedací pořádek. Chlapci přicházeli do kuchyně postupně, nebo po menších skupinkách. Vždy si blíže k sobě sedli Zdeněk, Bob, Dan a Zdráža i když přišli v odlišném pořadí. Druhá skupina si sedla zase blíže k sobě. Jednoho dne, kdy přišel první do jídelny Adam, si k němu přisedl Zdeněk s Bobem. Poté přišli ostatní a sesedli si zase k sobě, jak byli zvyklí. Jídelna byla zaplněná ostatními dělníky, tudíž nebyla možnost výběru dobrého místa. Poslední přišel Dan a první co udělal bylo, že vyzval Adama, jestli by si s ním nevyměnil místo, protože tam většinou sedává on a má z toho místa lepší výhled na televizi, kde dávají fotbal a Adama přeci fotbal stejně nezajímá. Adam mu dal za pravdu a místo si s Danem vyměnil. Prokázala se tedy znovu dominance Dana a důležitost fotbalu, který byl vysoce ceněnou aktivitou skupiny.

5.3.5 Kempování

Oblíbenou aktivitou skupiny bylo společné kempování na pláži. Byly zde rozmístěny grily a přístřešky s posezením. Bylo to skvělé místo na uvolnění se s přáteli. Opékali jsme zde úlovky z rybaření, popijeli pivo, nebo jsme si tam chodili

odpočinout z práce. To, co se zde ukazovalo použitelné pro mojí studii, byla komunikativnost jednotlivých členů a komunikace mezi nimi. Nejkomunikativnějším jedincem byl Bob, Dan a Zdeněk. O Bobovi, jakožto hlavním informátorovi a Danovi, výrazné sebevědomé osobě, jsem již hovořil. Svým způsobem komunikace čím dál tím více upevňovali svou pozici v sociálním žebříčku. Zdeněk byl osobou, která dokázala ostatní jednoduše rozveselit. Měl velkou zásobu vtipů. Avšak jsem si všiml jeho zdrženlivosti. Nesnažil se ostatním dokazovat, že je dobrým komikem a na ostatní témata příliš nereagoval. Bob jej často musel „nutit,“ aby promluvil (...vid' Zdeňino?..., ...no pověz ostatním Zdeňku..., ap.). Možná se Zdeněk necítil v kolektivu mladých lidí úplně nejlépe a nedokázal sebe interpretovat, tak jak byl zvyklí. Každopádně, mým úkolem nebylo odhalit, proč by tomu tak mohlo být, ale jak jeho chování ovlivňuje jeho sociální pozici.

5.4 Výsledky pozorování

Fotbalová utkání byla pro skupinu nejdůležitější aktivitou. O fotbale se často mluvilo i když se zrovna nehrál. Bylo vidět, že být dobrým fotbalistou, nebo zajímat se o fotbal přispívalo k lepší sociální pozici ve struktuře skupiny. Nikdo nemohl mít proti této aktivitě námítky. Vytvořila se tak skrytá idea fotbalového ducha, která strukturovala uspořádání skupiny. Struktura skupiny z fotbalových utkání se odrážela i v dalších aktivitách. Vytvořili se tak hodnoty, které se staly společně uznávanými. Proto, abyste mohl být dobrým fotbalistou, nebo se o něj alespoň pokoušet, jste musel mít dobrou fyzickou kondici, atletickou dovednost a určité povědomí o současném fotbale. Například Adam. Měl výbornou fyzickou kondici a atletickou dovednost, což dokázal při volejbalovém turnaji. Tyto dispozice mu však nestačili na to, aby byl považován za dobrého fotbalistu. Nebyl aktivním hráčem a ani se o fotbal nikdy nezajímal. Při volejbalovém turnaji, kdy se Adamovi nesmírně dařilo a měl můj velký obdiv, jsem si myslel, že budu muset přehodnotit jeho postavení ve skupině. Avšak závěrečná reakce skupiny k Adamovi, mě přesvědčila k zachování jeho pozice ve struktuře skupiny. Fotbalové nadšení ostatních členů bylo zjevné a bylo jedním z důležitých hodnotících kritérií, stejně jako tomu bylo s bowlingem u Whytovo skupiny. Po průběhu scénáře z rybaření se moje poslední vytvořené schéma znovu

potvrdilo a upevnilo načrtnuté linie vlivu mezi Jihočeskou částí skupiny. U kempingových posezeních se projevovala prestiž nejvýše postavených členů skupiny. Upevnila se i pozice Zdeňka, který si svým chováním potvrdil propojenost pouze s Bobem a poslední místo ve struktuře skupiny. Zasedací pořádek v jídelně při deskových hrách, nebo kartách býval vždy skoro stejný. Při jídle to nebylo moc dobře uskutečnitelné, jelikož v jídelně nebylo příliš volných míst. Z uspořádání chlapců bylo patrné, že si k sobě sedají ti, kteří se znají déle. Tento zasedací pořádek se odrážel v mém vytvořeném schématu, kdy jsem spolu nepropojil Moravskou a Jihočeskou skupinu. Dále jsem zde vyznamenal, že Dan, který byl od počátku mnou i ostatními považován za osobu na vrcholu pyramidy, si dokázal svoji pozici upevnit i při zasedacím pořádku.

5.5 Dotazníkové šetření

Věděl jsem, že jsem nasbíral spousty materiálu, ale dostal jsem obavy, že nebude dostatek validních dat, které by mi mohli verifikovat, či falzifikovat vzorce jednání a mechanismy fungování ve skupině. Dva týdny před koncem pobytu nám bylo oznámeno, že se v práci nezastavíme. Rozhodl jsem se provést dotazníkové šetření. Kombinací zúčastněného pozorování a dotazníkového šetření, tudíž triangulací dvou výzkumných metod jsem zvýšil validitu prováděného výzkumu.

Sestavil jsem šest otázek, které mi měly potvrdit výsledky pozorování. První otázkou „*Koho ze skupiny bys požádal o pomoc při potížích?*“ (Tab. 1) zjišťuji, na koho se dá ve skupině nejvíce spolehnout a kdo je ten, který dokáže držet skupinu pohromadě. Druhou otázkou „*Koho ze skupiny považuješ za fyzicky nejzdatnějšího?*“ (Tab. 2) zjišťuji důležitost fyzické dispozice jedince která přispívá k vyššímu sociálnímu postavení. Třetí otázkou „*Co považuješ za nejoblíbenější skupinovou aktivitu?*“ (Tab. 3) ověřuji, jaká aktivita je skupinou považována za nejprestižnější. Čtvrtou otázkou „*Kdo byl podle tvého názoru celkově nejúspěšnější osobou ze všech skupinových aktivit?*“ (Tab. 4) zjišťuji, kdo je podle názoru ostatních osobou nejobdivuhodnější, jelikož výsledky společných aktivit byly vysoce ceněny. Pátou otázkou „*Vyber osoby, které jsou ti na Aljašce opravdu nejbližší*“ (Tab. 5) chci ověřit správnost mého schématického rozřazení jednotlivých osob. Šestou otázkou „*Kdo ti*

zprostředkovává nejvíce informací (jakýchkoliv)?“ (Tab. 6) se ptám, s kým jednotlivé osoby nejvíce komunikují, čímž poukazují na skupinové kanály, ve kterých probíhá tok informací. Dále touto otázkou odpovídám na to, kdo je ve skupině považován za nejlepšího informátora.

Jednotlivé dotazníky⁹ jsem vyhotovil ručně, jelikož jsem neměl možnost jejich tisku. Odpovědi byly abecedně řazeny, až na poslední možnou odpověď *Nevím*, nebo *Jiné*. Použil jsem metodu multiple choice, tudíž byla možnost výběru jedné, nebo více odpovědí. Získané odpovědi jsem přepsal do excelu, kde jsem si vytvořil tabulku ke každé z otázek. Zaznamenal jsem zde odpovědi z dotazníků a vyhotovené tabulky jsem následně stylizoval do bakalářské práce tak, aby odpovídaly formálním požadavkům.

Tabulka 1: Absolutní a relativní četnosti znázorňující osoby, na které je spoleh. Řazeno od nejspolehlivějšího k nejméně spolehlivému. (N=10).

Odpovědi	Absolutní četnosti	Relativní četnosti (v %)
Bob	5	17
Dan	4	14
Přemek	4	14
Zdráža	4	14
Kadli	3	10
Marek	3	10
Hrby	2	7
Jakub	2	7
Adam	1	3
Zdeněk	1	3
Nevím	0	0
Celekm	29	100

Zdroj: dotazník.xls

Pozn.: Respondenti měli na výběr více odpovědí (multiple choice)

Z tabulky 1 je patrné, že nejvíce členů ze skupiny by o pomoc požádalo Boba (5). Bob zaujímá ve skupinové hierarchii první místo. Dana, Přemka a Zdrážu by o pomoc požádali 4 lidé. Důvěru tří lidí si získal Kadli a Marek. Hrby a Jakub získali shodně po dvou hlasech a zbylí Adam a Zdeněk hlas jeden. Tuto otázku jsem do dotazníku zařadil, jelikož ve Whytově skupině byla důvěra a spolehlivost jednou

⁹ Vzor dotazníku s cenzurovanými odpověďmi je k nalezení v příloze BP

z prioritních skupinově uznávaných hodnot a strukturovala příčky ve skupinovém schématu. Moje vytvořené schéma odpovídá dle proměnné *důvěra mezi členy* hierarchickému rozvrstvení skupiny, až na Jakuba, který si získal důvěru pouze dvou lidí a v mém schématu zaujímá druhé místo. Například oproti Kadlimu a Markovi, kteří získali o jeden hlas více a ve skupinové struktuře jsou na místě třetím. Až na drobné odchylky je pozoruhodné, že počet získaných hlasů v důvěře odpovídá počtu přímých propojení jednotlivých členů. Zajímavé je si povšimnout, že počet hlasů, které jedinec obdržel koreluje s počtem propojení, které jedinec má.

Tabulka 2: Absolutní a relativní četnosti řazení dle fyzické zdatnosti. (N=10).

Odpovědi	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Dan	9	32
Bob	7	25
Jakub	4	14
Zdráža	4	14
Přemek	3	11
Zdeněk	1	4
Adam	0	0
Hrby	0	0
Kadli	0	0
Marek	0	0
Nevím	0	0
Celkem	28	100

Zdroj: dotazník.xls

Pozn.: Respondenti měli na výběr více odpovědí (multiple choice)

Výsledky z tabulky 2 prokazují, že Dan je ostatními považován za fyzicky nejzdatnější osobu. Získal devět hlasů. Je nutné zmínit, že respondenti měli v možných odpovědích zahrnuté i své jméno, tudíž pro sebe mohli hlasovat. V těsném závěsu za Danem je se sedmi hlasy Bob. Jakub a Zdráža získali čtyři hlasy. Přemek tři hlasy a Zdeněk hlas jeden. Výsledky potvrzují, že osoby, které jsem umístil na vrchní příčky ve skupinovém uspořádání, jsou ostatními považováni za fyzicky zdatnější, než osoby z dolních příček.

Tabulka 3. Absolutní a relativní četnosti řazené dle oblíbenosti skupinových aktivit. (N=10).

Aktivity	Abosolutní četnosti	Relativní četnosti (v %)
Fotbal	10	36
Společné túry	8	29
Kempování	6	21
Rybaření	4	14
Deskové a karetní hry	0	0
Volejbal	0	0
Jiné	0	0
Celkem	28	100

Zdroj: dotazník.xls

Pozn.: Respondenti měli na výběr více odpovědí (multiple choice)

Skupina shledává fotbal za nejoblíbenější skupinovou aktivitu. O dva hlasy méně získaly společné túry. I když jsme byli pouze na dvou společných túrách a z této aktivity jsem získal málo dat prospěšných pro výzkum, tak byla tato aktivita skupinou považována jako velice oblíbená. Tento výsledek mne překvapil a zpětně jsem se jednotlivých členů tázal, proč zvolili společné túry jako nejoblíbenější, když jsme jich tolik nepodnikli. Odpovědí mi bylo, že místo, jenž jsme obývali má krásnou přírodu a většina členů skupiny, by v případě více volného času podniklo více. Chlapci brali jako společné túry i rybaření, kam jsme museli urazit dalekou cestu. Deskové, karetní hry a volejbal se prokázaly, jako aktivity, které skupina neshledává za oblíbené.

Tabulka 4: Absolutní a relativní četnosti řazené dle úspěchu ve všech skupinových aktivitách. (N=10).

Odpovědi	Abolutní četnosti	Relativní četnosti (v %)
Dan	9	35
Bob	7	27
Jakub	4	15
Přemek	3	12
Zdráža	2	8
Adam	1	4
Hrby	0	0
Kadli	0	0
Marek	0	0
Zdeněk	0	0
Nevím	0	0
Celkm	26	100

Zdroj: dotazník.xls

Pozn.: Respondenti měli na výběr více odpovědí (multiple choice)

Chlapci považují Dana, jako nejúspěšnější osobu ve skupinových aktivitách. V těsném závěsu za ním je Bob a zhruba o polovinu méně hlasů, než Dan získal Jakub. Znovu se potvrdilo, že členové skupiny, kteří zaujímají vyšší pozici ve struktuře skupiny, jsou považováni za více úspěšné. Z výsledků je patrné, že odpovědi chlapců byly ovlivněny dominující skupinovou aktivitou – fotbalem. Například Adama, jakožto nejúspěšnějšího jedince z volejbalového turnaje, ostatní nepovažují za úspěšného. Když jsem se u výsledků zamýšlel nad správností položené otázky, napadlo mne, že by její znění nemuselo být chápáno zcela správně, jelikož není známé, jak lze měřit úspěch například ve společných túrách. Tázel jsem se proto jedinců na moji námitku a bylo mi sděleno, že nad tím ani nepřemýšleli a automaticky ve spojitosti s aktivitami a úspěchem je napadl fotbal.

Tabulka 5: Osoby, které respondent považuje za jemu nejbližší. (N=10)

Respondenti	Výpovědi respondentů			
Adam	Kadli	Marek		
Bob	Dan	Zdeněk		
Dan	Bob	Jakub	Zdráža	
Hrby	Kadli	Zdráža		
Kadli	Adam	Hrby		
Jakub	Dan	Marek	Přemek	
Marek	Adam	Jakub	Přemek	
Přemek	Bob	Dan	Jakub	Marek
Zdeněk	Bob			
Zdráža	Bob	Dan	Hrby	Kadli

Zdroj: dotazník.xls

Pozn.: Respondenti měli na výběr více odpovědí (multiple choice)

Pozn.: Výpovědi respondentů jsou abecedně řazeny

Z tabulky je patrné, že každý jedinec vypovídal na základě toho, s kým se cítí dobře, a s kým nejvíce komunikuje. Výsledky potvrzují správnost mého schématu, až na drobné odchylky. Dan neuvádí Přemka, jako osobu jemu blízkou, avšak Přemek Dana ano. Bob uvádí pouze Dana a Zdeňka, avšak není jasné proč neuvedl i Přemka a Zdrážu. Z mého pozorování je patrné, že právě Přemek a Zdráža byly osoby, se kterými Bob často komunikoval, oproti zbytku skupiny. Hrál s nimi i v prvním týmu a na hřišti si dokonale rozuměli. Přemek a Zdráža však Boba, jako osobu jím nejbližší uvádí. Kadli neuvádí Zdrážu, jako osobu jemu nejbližší, avšak Zdráža Kadliho ano.

Možným vysvětlením je, že Zdráža zaujímal vyšší sociální příčku, než Kadli. Veškeré linky, které jsem díky mému pozorování ve schématu načrtl, se shodují s daty z tabulky 5.

Tabulka 6: Osoby, skrze které jedinci zprostředkovávají informace. (N=10)

Respondenti	Výpovědi respondentů			
Adam	Bob	Kadli	Marek	
Bob	Dan	Zdeněk		
Dan	Bob	Přemek	Zdráža	
Hrby	Bob	Dan	Kadli	Zdráža
Kadli	Bob	Dan	Zdráža	
Jakub	Bob	Dan	Přemek	
Marek	Bob	Jakub	Přemek	
Přemek	Bob	Dan		
Zdeněk	Bob			
Zdráža	Bob	Dan	Kadli	

Zdroj: dotazník.xls

Pozn.: Respondenti měli na výběr více odpovědí (multiple choice)

Pozn.: Výpovědi respondentů jsou abecedně řazeny

Z výpovědí respondentů je patrné, že jedinec, jenž do skupiny přináší nejvíce informací je Bob. Respondenti dále svými výpovědmi potvrzují, že ve skupině existují kanály skrze které proudí informace. Všichni jedinci s výjimkou Zdráži uvádějí, že informace které jim dané osoby zprostředkovávají, proudí z horních příček sociální struktury. Drobná odchylka je v tomto případě Zdráža, který uvádí, že Kadli je pro něj, taktéž zdrojem informací. Když pomíneme tuto odchylku, prokazuje se, že prestiž, tudíž sociální pozice v hierarchické struktuře ovlivnila výpovědi jedinců. Nicméně toto zjištění nebylo záměrem. Předpokládal jsem, že zde budou 2 kanály, které rozdělují Moravany a Jihočechy, ale také, že proud informací bude obousměrný a prestiž jedinců nebude hrát tak významnou roli. Dále se zde potvrdilo moje vytvořené schéma *Graf 2* a propojenost mezi jednotlivými jedinci.

5.5.1 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Z celkového shrnutí dotazníkového šetření vyvozují závěr, že nejzastoupenější aktivitou, ze které jsem získal nejvíce dat, byl fotbal. Ostatní aktivity byly zastoupeny výrazně méně často. Například u aktivity deskové a karetní hry uvádím pouze jeden příklad situace, ze které se mi podařilo získat validní data. To může navozovat dojem,

že skupina se této aktivitě příliš nevěnovala. Abych byl konkrétní, tak jsme se u této aktivity sešli 14x, což je 2x více než u fotbalu, avšak záznamy z karetních a deskových her nepovažuji jako relevantní pro výzkum. Chlapci se u této aktivity příliš nesoustředili. Scházeli jsme se v jídelně a často se stalo, že se chlapci počas hry odbíhali občerstvit, nebo přestali hrát a dívali se na televizi. Hrajícími však nebyli moralizováni. Z této aktivity se vytvořila spíše oddechová činnost, ve které se neprojevovaly žádné významné rozdíly v nadřazenosti. K rybaření došlo pouze 2x, avšak mi nabídlo cenná data pro tvorbu schématu. Fotbal se stal aktivitou proti které nemohlo být nic namítáno. Stal se skupinově uznávaným. Duch fotbalu strukturoval hierarchické uspořádání a vytvořil normativní rámec, podle kterého byli ostatní posuzováni. Skupina jím byla ovlivněna takovou měrou, že navrhnout jinou aktivitu, bylo téměř vyloučené. Chlapci ze spodních příček nebyli fotbalově nadaní, ale tato norma je dokázala přimět k dodržování a uznávání této aktivity.

Nejvyšší důvěra byla přidělena chlapcům, kteří zaujímají vrchní příčky ve skupinovém schématu. Jako zajímavé se ukázalo, že počet hlasů, které jedinec od ostatních získal, koreluje s počtem přímých propojení jednotlivých členů. Prokázalo se tedy, že čím vyšší počet přímých propojení jedinec má, tím větší získává důvěru od ostatních.

Osoby, které jsou dle výpovědí respondentů fyzicky zdatnější, jsou osoby umístěné na vrchních příčkách skupinového schématu. Pomyslnou linii mezi chlapci ve fyzické zdatnosti lze načrtnout mezi druhou a třetí příčkou. Všichni chlapci, kteří se nacházejí na 1., nebo 2. příčce získali tři a více bodů. Chlapci, kteří byli umístěni na 3. a 4. příčce nezískali bod žádný, až na Zdeňka, který získal bod jeden. Po detailnějším prostudování odpovědí jsem zjistil, že hlas, který získal Zdeněk, jsi přidělil on sám.

Shodně jako u fyzické zdatnosti a pocitu důvěry mezi členy, se prokázala (až na drobné odchylky) úspěšnost ve skupinových aktivitách, určující pro umístění ve struktuře skupiny. Chlapci, kteří byli ve skupinových aktivitách považováni za úspěšnější, zaujímali vyšší příčky ve struktuře skupiny. Chlapci, kteří byli umístěni na 3. a 4. příčkách nezískali žádný bod, až na Adama, který získal bod jeden.

Linie ve skupinovém schématu, které jsem načrtl díky pozorování, se v dotazníkovém šetření prokázaly, jako správné. Kanály, ve kterých probíhal tok informací, se prokázal taktéž jako správný. V případě příchozích informací se díky dotazníkovému šetření ukázalo, že nové informace, které se do skupiny dostávají, pocházejí od osob z vyšší prestiží.

Z faktorů, které se staly skupinově uznávané se postupně staly normy, které si členové vzali za své. Čím více společně uznávaných norem skupiny jedinec ztělesňoval, tím prestižnější byla jeho pozice ve skupinové struktuře.

6 ZÁVĚR

Může se zdát, že detailní popis situací, které se odehrávaly uvnitř mnou zkoumané skupiny je zbytečný, možná matoucí. Tímto „zdlouhavým“ a důkladným popisem se snažím nabídnout lepší pochopení pro čtenáře a popsat jednotlivé kroky, které mne vedly k rozhodnutím, které jsem učinil. Samotné schéma skupiny, jenž jsem vytvořil, vychází z mého zúčastněného pozorování. Důležitou roli zde hrál můj osobní subjektivní pocit a očekávání, s kterým jsem do terénu vstoupil. Počas terénní práce jsem si uvědomoval toto riziko, které by mohlo neúmyslně zkreslit data. Snažil jsem se být naprosto nestranný a nezaujatý. S každým z chlapců jsem jednal rovně. Pokud je zajímalo něco o mně samotném, s žádnou informací s výjimkou prováděného výzkumu jsem se netajil. Doc sdělil Whytovi, že nejlepší možná strategie bude vyčkávat v tichosti v rohu místnosti poslouchat a na nic se zbytečně nedotazovat, jelikož informace přijdou postupem času samotné [Whyte 1984: 45]. Oproti Whytovi jsem měl výhodnější pozici v kolektivu, který mne přijal ihned po seznámení. Chlapci mne vnímali, jako kamaráda a nevzbuzoval jsem v nich žádné podezření. Nepotřeboval jsem gatekeepera, který by se za mne zaručil a nemusel jsem se učit cizí jazyk, abych je přesvědčil o mém zájmu k ním samotným. Do cizího prostředí jsem přijel za stejným účelem jako zbytek skupiny. Všechna tato pozitiva mi dopomohla vyhnout se případným zdržením. Mohl jsem tedy po prvním dni stráveném s chlapci naplno realizovat výzkum.

V průběhu mého pozorování jsem vytvořil skupinové schéma, kde jsem znázornil hierarchické rozvrstvení a propojení jednotlivých členů. S přibývajícimi relevantními daty se schéma postupně strukturovalo až do podoby, kdy jsem jej rozvrstvil na čtyři hierarchické příčky. Pozice jednotlivých členů ve skupině byly určovány skrze jejich dominanci, fyzickou zdatnost, atletickou dovednost, znalost anglického jazyka, komunikativnost, společenské kontakty mimo skupinu a skrze společné skupinové aktivity. Vytvořily se tak společně uznávané hodnoty, které vykreslovaly takzvaný ideální typ osoby, která měla tyto normy ztělesňovat. Shodně jako u *The Nortons*. Vytvořily se tak nepsané skupinové normy, o kterých měl povědomí každý člen. Idea fotbalového ducha, která převládala napříč celou skupinou

byla společně uznávána všemi členy. Ti co ve fotbale příliš nevynikali a ani se o fotbal nezajímali a chtěli ve skupině setrvat, věděli, že je nutné se přizpůsobit, jelikož se tato idea stala skupinově vysoce ceněnou. Individuální priority byly ve skupině zastřeny prioritami skupinovými. Vytvořily se tak ve skupině mechanismy, skrze které mohl jedinec nabývat, či naopak pozbývat statusového postavení. Toto statusové postavení se postupně upevňovalo a jedinci jej brali za ustálené. Tato zjištění z pozorování potvrzuje provedené dotazníkové šetření, všichni jedinci (i ti co nemají fotbal v oblibě) souhlasí, že právě fotbal koreluje se statusovým postavením ve skupině.

Další zjištění z provedeného pozorování se týkalo odhalení vzorců jednání. Chlapci mezi sebou komunikovali na základě sympatií a společenského postavení. Tok informací probíhal v určitých kanálech. Tento způsob komunikace se stal ustáleným. Moje vytvořené schéma a konkrétně linie, které propojovaly jednotlivé členy znázorňovaly právě kanály, kde probíhal tok informací. Dále znázorňovaly blízkost jednotlivých členů. Dotazníkové šetření, až na drobné odchylky, potvrdilo výsledky mého pozorování. Překvapivým zjištěním, které jsem z pozorování neodhalil bylo, že informace, které jsou jedincům zprostředkovávány, proudí z horních příček sociální struktury. Vliv jedinců tedy odpovídal jejich hierarchickému uspořádání.

Skrze zúčastněné pozorování, tedy kvalitativní techniku, jsem shodně jako Whyte dospěl k analytickým výsledkům, které jsou odhalovány především kvantitativními metodami. Dotazníkové šetření jsem použil pro ověření validity mého pozorování a pro verifikaci výsledků pozorování, avšak i tato technika mi dopomohla odhalit skutečnosti, na které jsem samotným pozorováním nepřišel. Uplatňovat data z dotazníkového šetření nebyl můj původní záměr, ale považuji tato data za relevantní a výzkum obohacující a proto jsem se je rozhodl zahrnout.

Pracovníci v továrně byli rozděleni na 3 směny. Lidé z mé pozorované skupiny byli taktéž náhodně roztrženi a proto trávili spoustu času odděleně. Často jsem nemohl být přítomen ani já a proto mi mohlo uniknout spousty cenných dat. Nicméně nechci toto časové omezení výzkumu kritizovat. Chci poukázat na to, že při realizaci výzkumu, kde důležitou roli hraje přítomnost výzkumníka, je třeba věnovat maximální

pozornost svému výzkumnému tématu, protože nikdy nevíte, kdy se objeví něco, co by mohlo k výzkumu přispět.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BOELEN, W. A. Marianne 1992. „Street Corner Society. Cornerville Revisited“. *Journal of Contemporary Ethnography*. [online]. 21 (1): 11–51 [cit. 17.4.2017]. ISSN 0891-2416. Dostupné z: doi: 10.1177/0891241692021001002.

HOMANS, George Caspar, 1950. *The Human Group*. New York: Harcourt, Brace a spol.

JEŘÁBEK, Hynek. 2013a. Spor o metodologii Whytovy Street Corner Society. *Data a výzkum - SDA Info*. [online]. 7 (2): 149-165 [17.4.2017]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.13060/23362391.2013.127.2.40>

JEŘÁBEK, Hynek, 2013b. *Mezigenerační solidarita v péči o seniory*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-117-6.

JEŘÁBEK, Hynek, 2014. *Slavné sociologické výzkumy (1899-1949)*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Klas (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-165-7

KELLER, Jan, 2004. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-34-2

LYND, Robert Staughton a LYND, Helen Merrell, 1929. *Middletown: A Study in Contemporary American Culture*. New York: Harcourt, Brace a spol.

National Readership Survey, 2015. *National Readership Survey* [online]. Britain. [cit. 16.4.2017]. Dostupné z: <http://www.nrs.co.uk/nrs-print/lifestyle-and-classification-data/social-grade/>

WARE, Caroline Farrar, 1935. *Greenwich Village, 1920-1930: A Comment on American Civilization in the Post-War Years*. Boston: Houghton Mifflin.

WHYTE, William Foote, 1984. *Learning from the Field. A Guide from Experience*. London: SAGE.

WHYTE, William Foote, 1993/1943. *Street Corner Society*. Chicago: The Chicago University Press. Fourth Edition. First Edition in 1943 Third ed. 1981.

WHYTE, William Foote 1994. *Participant Observer*. Ithaca: Cornell University Press.

8 RESUMÉ

This study is divided into the two main parts. In the first theoretical part, I present William Foote Whyte's study titled *Street Corner Society* from the 50s of the 20th century. He did a research an Italian slum in Boston in the USA, where studied interpersonal relations in the small groups. This study was extended to many editions and accompanied by a methodological approach of Whyte's work. The study was criticized for violation of ethical codes. Whyte published the identifications of participants. Whyte's study used qualitative methods and he did reached analytical conclusions. His study is most famous monograph for contemporary methodology. He created one of the first bridges between qualitative and analytical methodology. It is considered like innovative approach, at that time. Whyte was one of the first people who did this type of research with participial observation technique of data collection through which he finded out the patterns of repetitive group activities with the purpose of capturing the hierarchy in small groups and the rules these groups are guided by.

In the second practical part, I try to replicate Whyte's research almost eighty years later. I choose a group of young people when I try to apply the participant observation technique and describe the mechanisms of the social group. I discovered hierarchical arrangement of group. The position of individual members in the social ladder was determined through their dominance, physical fitness, athletic ability, knowledge of the English language, communicative skills, social contacts outside the group and through a common group activities. I enrich my study with a questionnaire survey for increase validity and corroborated the findings from observation.

9 SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1: Schéma sociální organizace <i>The Nortons</i>	15
Obrázek 2: Schéma sociální organizace mnou zkoumané skupiny.	23
Obrázek 3: Rozdělení hráčů do fotbalových mužstev.	25
Obrázek 4: Schéma sociální organizace mnou zkoumané skupiny.	26
Obrázek 5: Vzor dotazníku s cenzurovanými odpověďmi	45
Tabulka 1: Absolutní a relativní četnosti znázorňující osoby, na které je spoleh..	31
Tabulka 2: Absolutní a relativní četnosti řazené dle fyzické zdatnosti	32
Tabulka 3: Absolutní a relativní četnosti řazené dle oblíbenosti skupinových aktiví. .	33
Tabulka 4: Abs. a rela. četnosti řazené dle úspěchu ve všech skupinových aktiví.	33
Tabulka 5: Osoby, které respondent považuje za jemu nejbližší.....	34
Tabulka 6: Osoby, skrze které jedinci zprostředkovávají informace..	35

10 PŘÍLOHY

Obrázek 5: Vzor dotazníku s cenzurovanými odpověďmi

DOTAZNÍK
+ zakružňuj jednu nebo více odpovědí

JMÉNO: [REDAKCE]

Koho ze skupiny by jsi požádal o pomoc při potížích?

1. [REDAKCE]	7. [REDAKCE]
2. [REDAKCE]	8. [REDAKCE]
3. [REDAKCE]	9. [REDAKCE]
4. [REDAKCE]	10. [REDAKCE]
5. [REDAKCE]	11. [REDAKCE]
6. [REDAKCE]	

Vyber osoby, které jsou ti na Aljašce opravdu nejbližší.

1. [REDAKCE]	7. [REDAKCE]
2. [REDAKCE]	8. [REDAKCE]
3. [REDAKCE]	9. [REDAKCE]
4. [REDAKCE]	10. [REDAKCE]
5. [REDAKCE]	11. [REDAKCE]
6. [REDAKCE]	

Koho ze skupiny považuješ za fyzicky nejdutnějšího?

1. [REDAKCE]	7. [REDAKCE]
2. [REDAKCE]	8. [REDAKCE]
3. [REDAKCE]	9. [REDAKCE]
4. [REDAKCE]	10. [REDAKCE]
5. [REDAKCE]	11. [REDAKCE]
6. [REDAKCE]	

Kdo ti zprostředkovává nejvíce informací (jakýchkoliv)?

1. [REDAKCE]	7. [REDAKCE]
2. [REDAKCE]	8. [REDAKCE]
3. [REDAKCE]	9. [REDAKCE]
4. [REDAKCE]	10. [REDAKCE]
5. [REDAKCE]	11. [REDAKCE]
6. [REDAKCE]	

Co považuješ za nejoblíbenější skupinovou aktivitu?

1. Deskové a karotní hry	5. Sešacení tří
2. Fotbal	6. Volejbal
3. Kempování	7. Jiné
4. Rybaření	

Kdo byl podle tvého názoru celkově nejúspěšnější osobou ze všech skupinových aktivit?

1. [REDAKCE]	7. [REDAKCE]
2. [REDAKCE]	8. [REDAKCE]
3. [REDAKCE]	9. [REDAKCE]
4. [REDAKCE]	10. [REDAKCE]
5. [REDAKCE]	11. [REDAKCE]
6. [REDAKCE]	

Pozn.: Dotazníky byly vytvořeny s reálnými jmény participantů výzkumu. Jména a odpovědi jsou cenzurované za účelem jejich ochrany a zachování anonymity.

Pozn.: Výpovědi byly zaznamenávány do excelového souboru dotaznik.xls, kde byl také proveden celkový souhrn odpovědí, z čehož byly následně vytvořeny tabulky 1-6, které se nacházejí v textu.